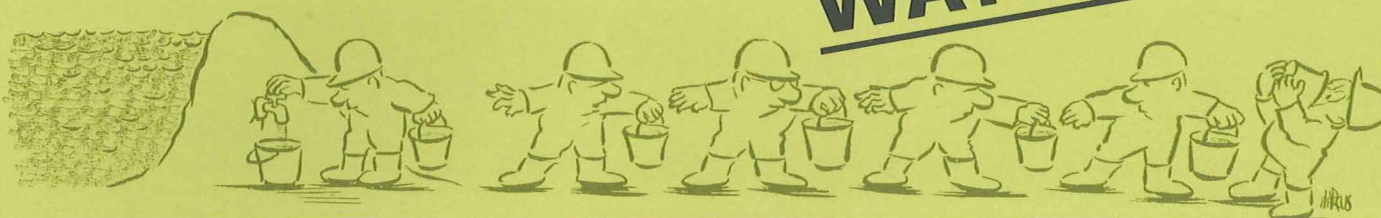

de stenenbank

IN DEZE STENEN BANK...

Is uw waterhuishouding in orde? We kijken in dit nummer hoe het Hees en haar bewoners gelukt is om in verleden en heden met water om te gaan: wie zien kanalen, gebroken dijken, watersnood, polderbeheer en regenwater de revue passeren. En we onderzoeken de Heese bodem als het regent. Er is door de redactie veel nat materiaal naar boven gehaald en trouwe lezers hebben hun bijdragen geleverd. Teveel om in een nummer uitvoerig te behandelen. Daarom presenteren we hier een caleidoscoop van artikelen over Hees en water. Lang niet compleet dus, maar een eerste inventarisatie van waar je bij Hees en water zoal aan zou kunnen denken. Verder is er aandacht voor onze acties om de stadsbrug in goede banen te leiden en verenigingsnieuws. En noteer alvast de *Een echte Heese bijeenkomst* op zondag 21 november, een nieuwe activiteit. O ja, heeft u de contributie al betaald voor dit prachtige blad? De penningmeester mist nog enkele tientallen betalingen.

WATERSPECIAL

Watersnood in en om Nijmegen

door: Jan Brauer

Bijna elke winter was het raak: grote overstromingen teisterden het Land van Maas en Waal en het Rijk van Nijmegen. Dus niet alleen de Waalkade en de hele Benedenstad liepen onder, maar heel grote delen van Gelderland, in feite het hele stroomgebied van de Waal, van Emmerich tot aan Gouda toe, maar ook het IJsselgebied. Tussen 1750 en 1820 was het alleen al zo'n 16 keer raak tussen Maas en Waal. Er waren wintermaanden dat de helft van Nederland onder water stond. In die gemeenschappelijke strijd tegen het water leerde Nederland niet alleen de waarschuwingssystemen en hulpverlening te organiseren, maar ook de wilde rivieren te bedwingen. Daarover zijn dikke boeken geschreven. We halen hier alleen enkele hachelijke momenten voor Hees en omgeving terug.

Met dank aan de bijdragen van Regina Mattens, Paul Eijkhout, dokter Wernik en tekenaar Marcus.

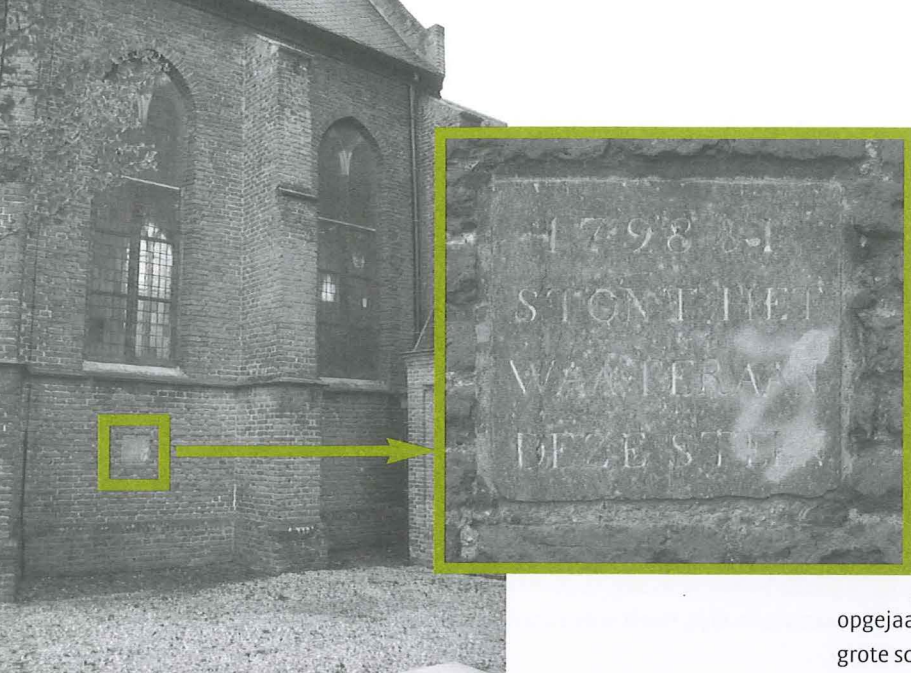
1799: Hees krijgt natte voeten

De grote rivieren hebben Nederland door de eeuwen heen veel voorspoed gebracht. Maar ze hebben de bewoners achter de dijken ook behoorlijk in de tang gehad. Want elke winter als de vorst inviel werd het spannend achter de dijk. De niet-gekanaliseerde, brede en ondiepe, rivieren vrozen snel dicht. Als dan door plaatselijke of tijdelijke dooi het water weer los kwam, ging het vaak fout. Zeker als ook door regenval in Duitsland en Zwitserland het waterpeil in korte tijd enorm steeg en het vele water stroomafwaarts door de deels nog bevroren rivieren niet kon worden afgevoerd. Het gevolg was kruierend ijs op verschillende plaatsen, vooral in bochten waar opstoppingen ware ijssdammen vormden. Dat ging gepaard met onheilspellend luid kraken en knallen. Dan kon het

fraaie winterse tafereel plots heel verraderlijk worden. Het water was immers niet meer af te voeren, werd hoog opgestuwd tegen de dijken en ging er overheen. Tegen zoveel geweld en druk van water en ijs konden de dijken vaak niet op. Er werden grote gaten geslagen. Eenmaal doorbroken ging de kolkende watermassa met ijschotsen vernietigend te werk en verwoestte huis en haard achter de dijk. Zo ook in 1799.

DE WAALDIJK BEZWIJKT

Voor Hees is de overstroming van 1799 heel dramatisch geweest. Bijna vier weken lang ging het water over het land en stond wel 1,5 meter hoog. Hees was volledig geïsoleerd van de stad. We kennen

Gedenksteen watersnood 1799 Petruskerk (foto J. Brauer)

twee getuigenissen: een fysieke, namelijk de steen die in de muur van de Petruskerk is ingemetseld op zo'n anderhalve meter van de grond. Daarop staat vermeld:

In 1798 & 1
Stont het waater
Aan deze steen

Zoals de foto laat zien heeft een onverlaat het nodig gevonden om met een spuitbus zijn hedendaagse geurvlag achter te laten.

Maar ook een Heese tijdgenoot wist te berichten over de vreselijke rampspoed. Zo noteerde de pastoor van de katholieke kerk aan de Dennenstraat in 1799 in het doopboek van zijn parochie in het Latijn:
Dit jaar was er zo'n grote stijging van het water dat op Zondag Quinquagesima, dat is 3 februari, ongeveer 12 uur in de nacht de dijk bij Weurt doorbrak. Twee uur later zaten wij geheel in het water. De dijkdoorbraak in Weurt werd nog gevolgd door drie doorbraken in Hees, richting Stad. Daardoor werd onze Parochie en zeer veel andere parochies in de omgeving zodanig overstroomd dat het water in ons huis en in andere huizen steeg tot zeven en meer voet [1 voet is ca. 30 cm, red]. Wij moesten naar onze hoger gelegen kamers vluchten en daar vier hele weken blijven, niet zonder levensgevaar. In onze Parochie werden verscheidene huizen vernield. Veel stuks vee verdronken. Een groot deel van de akkers in de Biezen is bedekt met zand tot een hoogte van twee, drie en meer voet, tot zeer grote schade voor de bewoners. In de Parochies in de omgeving echter was er niet alleen de genoemde schade, maar er verdronken ook nog veel mensen. God geve dat dit niet weer gebeurt.

(DOOPBOEK NEERBOSCH 1792-1811 GEMEENTEARCHIEF NIJMEGEN RBS 1274; VERTALING PAUL EIJKHOUT)

Wel een heel macaber beeld schetst dezelfde pastoor, in 1805, toen hij noteerde hoe in februari niet Hees maar Weurt werd getroffen toen daar de dijk bij de kerk doorbrak: *Verschillende huizen zijn weggespoeld. De kerk en pastorie hebben veel geleden. Op het kerk-*

hof heeft het water zo'n groot gat geslagen dat de lijk-kisten, de lijken en beenderen van de overledenen weg-spoelden. Die werden echter allemaal met zorg verzameld en godvruchtig begraven.

Terug naar 1799: rond 20 februari werd het opnieuw kritiek bij Hees als gevolg van een ijssdam die zich bij Beuningen had gevormd. De dijkstoel -het dijkbestuur- van Nijmegen kwam in spoedberaad bijeen en besprak de toestand bij Weurt en Hees. Het water liep al over de dijk en Hees was al volledig geïsoleerd van de stad. Toen op 21 februari een storm opstak was de zaak verloren: het water met brokken ijs werd tegen de ijssdam opgejaagd tot een hoogte van bijna acht meter; men signaleerde grote schotsen met daarop complete bomen en daken van huizen. Een dag later bezweek de Heese dijk bij herberg Batavia (ongeveer tussen de huidige Honigfabriek en de Nyma) op twee plaatsen; er ontstond een gat van 27, en een van 340 meter. De eerste dijkbreuk onder Hees sinds mensenheugenis.

OP DE VLUCHT

In eerste instantie vluchtten mensen naar hoger gelegen gebieden, of klommen op zolders of de daken. In de vrieskou moesten zij wachten op hulp, en dat verliep moeizaam in deze ijs- en waterzee. Omdat de koude aanhield waren het barre tijden. Een ooggetuigenverslag:

'We hebben Lieden gesproken, die elf dagen met talrijke Huisgezinnen op hunne waggelende zolders de strengste vorst en bitterste koude zonder vuur of licht hebben doorstaan, die niets te eten hadden dan steenhard bevrooren brood, het welk met bijlen gehakt of doorzaagt en in den mond ontdooit moest worden, om eenig voedsel te genieten..'

Ondanks de ellende, vielen er rond Nijmegen weinig slachtoffers, maar verder weg bij Heusden verdronken 20 mensen toen een hoger gelegen dijk, waarop men was gevlucht, plotseling bezweek. Er verdronk veel vee, vaak na klagend geloei, of ze werden aangevallen door hordes hongerige kraaien.

Er zijn tal van verhalen over nachtelijke reddingsacties door schippers die hun aken over de dijk hadden gesleept om in de 'binnen-zee' mensen te hulp te schieten. En er waren drama's zoals het Beunings gezin dat met acht personen op een dak zat, dat stroomafwaarts dreef en pas acht km verder bij Puiflijk tot stilstand kwam en kon worden gered.

WEER DROOG: DIJKHERSTEL

De dijkstoel in het Rijk van Nijmegen organiseerde de noodhulp en nam schippers in dienst om mensen te redden en hulpgoederen, zoals brood, dekens en brandhout, te verspreiden. Nijmegen zat al spoedig vol met evacués. Er kwam geld vanuit de provincie en ook Den Haag stelde 10.000 gulden beschikbaar voor noodhulp. In maart viel het gebied geleidelijk weer droog en kon worden gestart met het opruimen van de rotzooi. Met name met kadavers van verdronken vee werd haast gemaakt, vanwege het gevaar voor ziektes en besmetting van het drinkwater. Losgeslagen goederen werden verzameld, om te worden teruggegeven aan de

eigenaars. En maakte je daar misbruik van dan kon je rekenen op zware lijfstraffen.

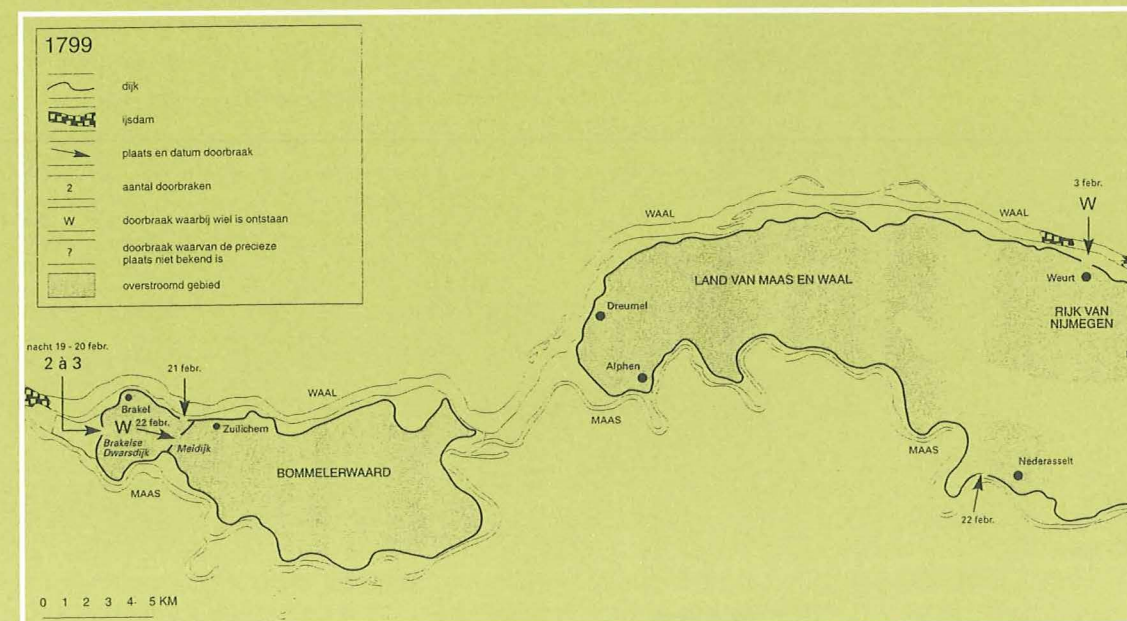
Maar ook moest de dijk voor de volgende winter worden hersteld. Op 4 maart kwam de dijkstoel de situatie bij Weurt bekijken. Voor 800 gulden werd een noodreparatie uitgevoerd. Snel daarna begon het gesteggel over het herstel van de oude dijken. Onder andere over geld: het stadsbestuur weigerde aanvankelijk mee te betalen aan de dijk bij Hees, dat moest het Schependom zelf maar ophoesten. Het ging om forse bedragen; het herstel van het gat bij Weurt werd voor ruim 27.000 gulden aanbesteed. Ook over de manier waarop liepen de meningen uiteen. Bijvoorbeeld of geslagen *wielen* – dat zijn diepe gaten achter de dijk waar het zand was weggespoeld en waar het water bleef

staan– binnen of buiten de dijk moesten vallen. Dat had natuurlijk ook weer effect op de lengte van de dijk. Als je vandaag bij Weurt over de dijk rijdt zie je dat nog: sommige plassen uit die vroegere overstromingen ontstaan, liggen binnen, andere buiten de dijk. Een ander probleem was waar het zand voor het herstel van de dijken vandaan moest komen. Men had ook nog te maken met landeigenaren die klaagden, omdat hun grond minder waard kon worden. Uiteindelijk mocht de aannemer Van den Waarden voor 480 gulden het kleine gat bij Hees dichten en de aannemers Melssen en De Fockert herstelden voor 16 duizend gulden het grote gat. Inmiddels was onder Rijksdruk Nijmegen gedwongen om mee te betalen. Op 5 oktober inspecteerde de dijkstoel het werk en keurde het goed. Achter de dijk konden de bewoners zich weer opmaken voor een nieuwe vorstperiode.

Gebied watersnood 1799

Alleen al in Gelderland telde men begin 1799 in ruim drie weken van barre weersomstandigheden 22 dijkdoorbraken, die grote delen van Land van Maas en Waal onder water zette. Er was sprake van een strenge winter, zodat al vanaf december de Duitse en Nederlandse dichtvroren. Eind januari dooide het licht, en raakte het ijs op drift. Als dat zich dan weer vastzette, ontstonden er opstoppingen zoals bij Slijk-Ewijk waar een grote ijssdam ontstond. Er was verhoogde dijkbewaking. Dijkpresidenten moesten dagelijks rapporteren over de toestand. Her en der werden zwakke plekken versterkt door vlechtwerk. Op 31 januari stond bij de ijssdam het water ruim 2 meter hoger dan de gemiddelde hoge waterstand in deze periode. En het water liep al over de dijken. Op drie februari brak de dijk bij Weurt door. Er werd een gat geslagen van zeker 150 meter breed; dat toenam tot 340 meter. Omdat de rivier dicht bleef zitten stroomde al het overtollige water en ijs met grote snelheid het Land van Maas en Waal in. Het kaartje laat zien hoe groot het getroffen gebied was. In de ondergelopen dorpen werden hoogtes van 1,50 meter tot wel 2.25 meter gemeten.

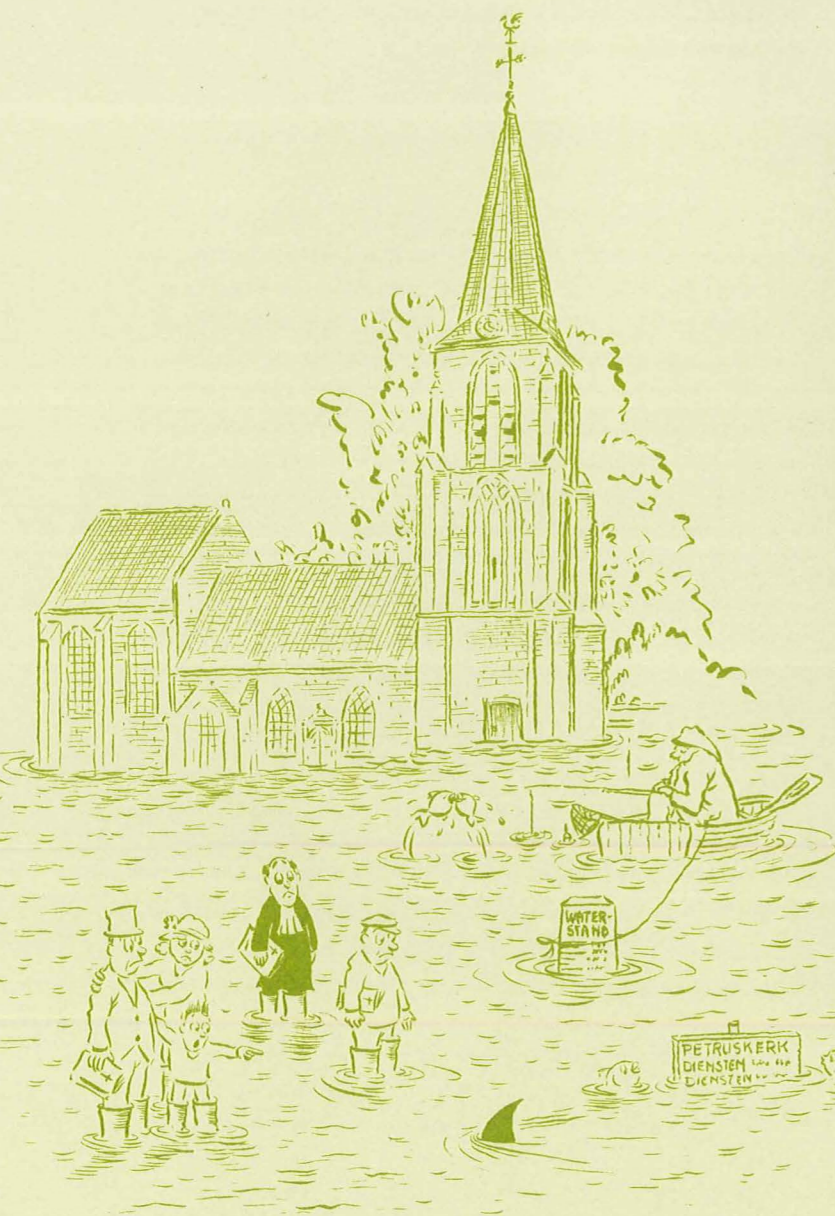
De gemeenschappelijke strijd tegen het water heeft Nederlanders dichter bij elkaar gebracht. Bijvoorbeeld door hulpverlening: inzamelingen, loterijen – al in 17e eeuw –, opvang van evacues, zenden van hulpgoederen. Het Gemeentearchief bezit dikke dossiers die een mooi beeld geven over de coördinatie van de hulp vanuit Nijmegen aan getroffen omringende dorpen, zoals bij grote overstromingen in 1861 en 1926 toen Hees de dans ontsprong. Niet alleen de steun en solidariteit werd ontwikkeld door de strijd tegen het water, ook bracht het de waterstaatkundige kennis en technieken op een hoger peil: overlaten, sluizen, dijkverzwaring, kanalisering van rivieren. Het temmen van het water werd van een lokale strijd van de oude dorpsolders naar een provinciale en landelijk aanpak door Rijkswaterstaat getild. Daarom kunnen we ons nu wat veiliger achter de dijk voelen en er rustig over skeeleren of fietsen. En als nu elke winter de Waalkade onderloopt is dat een leuke toeristische attractie, in vroeger tijden keek men daar wel heel anders tegenaan: toen zat de schrik voor het water er goed in.

Bron: A. Driessen, Watersnood tussen Maas en Waal. Zutphen 1994

Visvijver bij de Petruskerk?

Begin 1915 praat de Nijmeegse gemeenteraad over de problemen met de riolering in Hees. Na regenval moest je zowat per boot naar de kerkdienst. Lees over de bevindingen van de raadslieden die zelf een kijkje kwamen nemen:

illustratie: Marcus

Beraadslaging over volgn. 57, luidende:
„Aanleg van rioleering . . . . . f 10.200”
De heer BONTÉ zegt, dat zij, die wel eens in Hees komen en daar den trots van Hees hebben gezien, dikwijls ook van den anderen kant de narigheid zullen hebben waargenomen, welke zich na elke regenbui voor de kerk voordoet. Het is eigenlijk jammer, dat het water daar niet voortdurend blijft staan, want men zou er dan een uitstekende goudvischenvijver van kunnen maken. Naar spreker vernomen heeft zit het in de rioleering, dat het regenwater daar niet wegloopt en hij zou gaarne vernemen, of hier niets aan te doen is.

De heer VAN RIJCKEVORSEL zegt, dat aan deze zaak een heele geschiedenis verbonden is. Het water kan daar niet worden afgeleid. Spreker is er zooveel nog met den tram geweest en heeft toen gezien, dat alles onder stond, zoodat men langs dien kant de kerk niet kon bereiken en bij de brievenbus niet droogvoets kon komen. Spreker heeft toen onmiddellijk opgebeld en waarschijnlijk is men op het oogenblik reeds bezig het water weg te halen.

Vroeger stond daar een pomp, die sedert is weggenomen. De put, welke voor die pomp diende, wordt thans benut om het water, langs de riolen, welke daar liggen, af te voeren, maar bij harde buien kan de put niet al het water verzwelgen en dan moet de reiniging komen, om de put leeg te maken.

Nu hebben B. en W. er reeds dikwijls over nagedacht hoe zij dit zouden kunnen verhelpen. Een der middelen dacht men te zijn, om van die plaats een leiding te leggen naar de dichtstbijgelegen gracht van dr. De Blécourt. De directeur van gemeentewerken ontraadde dit, omdat in die leiding zooveel schachten moesten worden gemaakt, wilde men het riool kunnen zuiver houden, daar het verhang niet zoo groot was, maar B. en W. stonden er op en hebben dan ook dr. De Blecourt verlof gevraagd om dit te mogen doen. Dr. De Blecourt heeft echter beslist geweigerd.

Daarop hebben B. en W. overwogen of het water niet zou zijn af te leiden naar de sloot achter Heeslust. Daarvoor moest men over een wel publieken weg, maar die toch het eigendom is van de buurt en men heeft toen het vereischte verlof gevraagd aan Verhoef. Deze nu wilde wel toestemming verleenen, maar dan moest hij zijn beerput op de leiding mogen aansluiten. B. en W. konden hierop niet ingaan, want dan hadden zij gevaar geloopt de buurt in de stank te zetten.

Nu wordt de put, zoo dikwijls dit noodig is, door de reiniging geleidigd, maar bij zware buien moet men eerst wachten tot het water gezakt is. Al het mogelijke wordt intusschen gedaan, om in dezen toestand zooveel mogelijk te voorzien.

De heer BONTÉ concludeert hieruit, dat de aangewezen weg zou wezen het water door de rioleering af te leiden, maar dat de uitvoering daarvan afsluit op gebrek aan medewerking der ingezetenen.

Spreker vraagt nu, of B. en W. den toestand aldaar in orde zouden laten brengen, wanneer zij daar toe de medewerking der bewoners konden krijgen.

De VOORZITTER antwoordt bevestigend. Vroeger is het raadslid Wegerif met den wethouder en den directeur voor plaatselijke werken ter plaatse geweest, om de zaak op te nemen, maar zij zagen geen kans den toestand in orde te brengen. Indien iemand dus een goeden weg weet aan te wijzen, zal deze onmiddellijk gevolgd worden.

De heer VAN RIJCKEVORSEL zegt, in zijn afdeling hetzelfde te hebben gezegd, wat hij hier mededeelde, waarop de heer Vink er zijn verbazing over te kennen gaf, dat Verhoef geen vergunning wilde verleenen.

De heer Vink zou hem daarover eens aanspreken. Wellicht is dit reeds gebeurd.

De heer VINK heeft er nog geen gelegenheid voor gehad, maar zal er zoo gauw mogelijk werk van maken.

Weer raak in 1861

door: Jan Brauer

In 1861 was het weer fors raak in het Land van Maas en Waal, de Ooij en de Duffelt, maar het water kwam niet zover als in 1799. Alleen in Neerbosch kreeg men natte voeten en Hees hield het droog, aldus een verslag van de zusters Dominicanessen die met schrik vanuit het zolder-raam in hun klooster aan de Dennenstraat de mensen zagen vluchten voor het water.

In 1848 waren de eerste twee zusters Dominicanessen vanuit Zuid-Holland naar Hees-Neerbosch getogen om voor katholieke kinderen onderwijs te verzorgen. Nadat ze eerst in een huisje verbleven dat door pastoor Van Zeeland was gehuurd, werd in 1850 een klooster en een schooltje in gebruik genomen. Formeel werd in 1853 de congregatie van de Zusters Dominicanessen van de Heilige Familie te Neerbosch aan de Dennenstraat gevestigd. De congregatie richtte zich vooral op de ontwikkeling van het katholieke onderwijs. Ze groeide snel uit tot de grote Rosastichting die de afgelopen honderd jaar niet alleen bijna alle Nijmeegse katholieke scholen oprichtte, maar over het hele land actief was. Dat gebeurde vanuit de Dennenstraat waar een kweekschool met internaat werd gesticht. In 1912 verrees daar een enorm kloostercomplex, dat pas vijftien jaar geleden plaatsmaakte voor het huidige kloosterverzorgingshuis. Ook op andere terreinen en internationaal waren de zusters actief. Daarover graag een andere keer meer, nu gaan we even terug naar wat de zusters in 1861 van de watersnood meemaakten.

‘MET HAVE EN GOED VLUGTEN’

Toen een tiental jaren geleden het grote klooster werd afgebroken, bleef alleen het hart ervan – het oorspronkelijke moederhuis – staan (zie foto's). Vanaf de zolder van dat moederhuis zagen de nonnen in 1861 de watervloed opkomen, zoals de kroniek van de congregatie vermeldt;

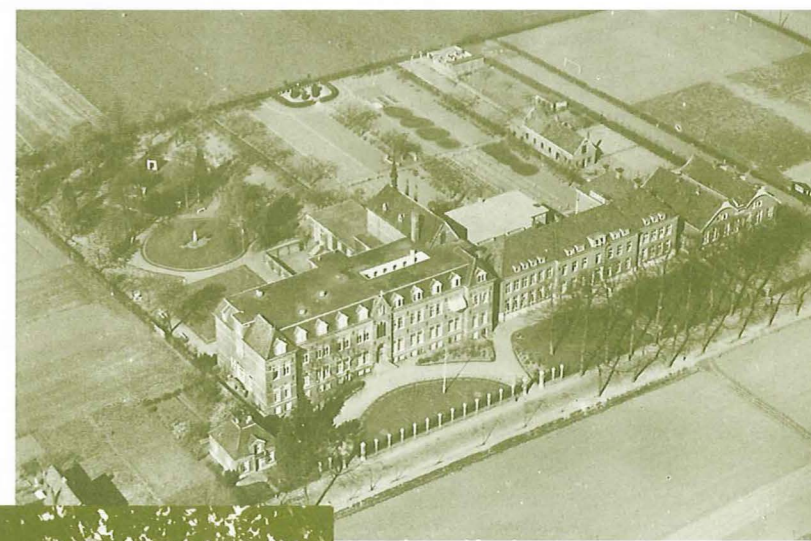
‘In de loop dezes jaars deelden onze Zusters in den algemeenen schrik, welke de vreeselijke watersnood, veroorzaakt door dijk-breuken, in onze omstreken verspreide. Van het bovenste gedeelte des kloosters zag men de bewoners met have en goed vlugten. Niet wetende tot welke hoogte het water zich zou verheffen, werden de levensbehoeften en al hetgene wat zich in de kelders bevond en vervoerbaar was, door de Zusters naar de hoogere gedeelten van het klooster gebracht. Gelukkig echter mogt het bij deze inspanning en schrik blijven en werden wij van eene verdere voortgang van het water door de Goddelijke Voorzienigheid gespaard’

(BRON: KRONIJK VAN HET KLOOSTER DER E.E.Z.Z. DOMINICANESSEN TE NEERBOSCH)

Met de schrik vrijgekomen dus! De zusters hebben er hoogstens wat spierpijn aan overgehouden, maar minder gelukkig waren de bewoners van Neerbos, Hatert, Beuningen, Ewijk etc. Hees was deze keer de dans ontsprongen al waren wel wat stukken land ondergelopen. Vanuit de stad werd veel hulp geboden, onder meer door het sturen van schuiten om mensen en vee te redden in Hatert en Neerbosch, zoals de notulen van de gemeenteraad van 1861 vermelden. De Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant preees op 2 februari de Heese schipper J. Theunissen die met de nodige andere schippers, hulp hadden geboden bij het redden van mensen en vee uit de huizen in Neerbosch, die door het vloedwater werden overvallen. Nijmegen was zeer actief om hulp te bieden; allereerst door het opnemen van ruim 400 evacuees die met karren uit de omliggende dorpen werden gehaald, maar ook door het leveren van hulpgoederen en het materiaal voor herstel van beschadigde huizen.

MEER HIEROVER IS TE LEZEN IN HET ARTIKEL VAN A.M.A.J. DRIESSEN, DE HULPVERLENING DOOR EN VANUIT NIJMEGEN NA DE WATERSNOOD VAN 1861, IN HET HISTORISCH TIJDSCHRIFT NUMAGA1996, BLZ. 77-98.

(met dank aan zr. Regina Mattens o.p.)

Luchtfoto klooster Rosastichting omstreeks 1950; het oude moederhuis werd bij de sloop gespaard. Bron: Congregatie Dominicanessen Neerbosch

Pas op: Het water komt!

door: Jan Brauer

De angst voor het water in de wintermaanden heeft eeuwenlang het leven van bewoners langs de grote rivieren bepaald. Alertheid was geboden zodra de vorst inviel en het water begon te stijgen. Achter de dijken werden voorbereidingen getroffen; vee en goederen in veiligheid gebracht, dijken versterkt en bewaakt. Maar hoe wist men in dat pre-digitale tijdperk elkaar in het grote rivierengebied te informeren als het mis dreigde te gaan? Heel simpel: kanonschoten en kerkklokken! Zie het artikel 1 van het hier afgedrukte reglement uit 1750. Dat werd in grote affiches overal aangeplakt en daarin gaven de dijkgroeven aan wat er bij crisis te gebeuren stond.

Kanonschoten gaven het sein voor verhoogde dijkbewaking en ook moest iedere boer een kar met mest gereed houden om zwakke punten in de dijken te kunnen versterken. En de schouten werden gelast dat te controleren. Je moest wel goed kunnen tellen, want negen schoten betekende dat het mis was in Rijk van Nijmegen, Schependom en Maas en Waal, terwijl bij zevenmaal de Betuwe en Tielwaard getroffen waren.

NAAKEND ONHEIL

Rector van de Latijnsche School E.J.B. Schonck, heeft menige watersnoodsramp in de 18e eeuw in rijm verslagen en memoreert in gezwollen taal de rampspoed. Enkele strofen die hij in 1784 dichtte, waarin ook de Nijmeegse kannonnen zijn vermeld, willen wij u niet onthouden:

*'Wiens teergevoelig hart moet niet van hartzeer bloeden?
Als hij de Dorpelingen telt
Aan koude en honger blootgesteld
Van bijstand gansch beroofd door s'waters brullend woeden
(...)
Daar barsten met geweld alom de dijken door.
Men roept uit negen ijs'ren monden (de kanonnen! red)
Om 't naakend onheil aan te konden
Deez' boodenstem klinkt als donderslag in 't oor*

*"Ziet om!.. 't is nood! – ziet om! ...na redding .. poog te vluchten"
Dan werwaards zult gij, ô schaam'le liên!
Ter uwer redding heenen oliên?
Daar 't hollend water U een wisfen dood doet duchten"*

Om 'miscommunicatie' te voorkomen ging er jaarlijks vanuit de stad wel een instructie naar het Schependom gericht aan alle pastoors, dominees en wijkmeesters in de dorpen Hatert, Neerbosch en Hees in tijden van dreigende watercrisis. Zo gelastte B en W nog in 1862; 'dat tot nader aankondiging het gelui van klokken bij den aanvang der godsdienstoefening van de verschillende gezindten of andere gelegenheden zal ophouden en niet zal zijn toegelaten.' (Brief BenW 1862, Gemeentearchief, collectie OSAN)

Tegenwoordig gaat dat heel anders. Toen zo'n tien jaar geleden in de Ooij en Overbetuwe de dreiging groot werd, zorgde een waar media-offensief via radio, TV en teletekst dat de mensen achter de dijken een veilig heenkomen konden zoeken.

Historische informatie over watersnood

Het Gemeentearchief heeft veel verslagen, rapporten, etsen, brochures en kranten over de verschillende overstromingen. Vooral ook over de hulpverlening. Een goede, gedetailleerde beschrijving vinden we bijvoorbeeld in het proefschrift

A.M.A.J. DRIESSEN, WATERSNOOD TUSSEN MAAS EN WAAL. Overstromingsrampen in het rivierengebied tussen 170 en 1811, Zutphen 1994
Enkele 'journalistieke verslagen' rond 1799:
E.J.B. SCHONCK, DICHTERLIJK TAFEREEL VAN DEN TEGENWOORDIGEN WATERSNOOD EN DESZELF'S TREURIGE GEVOLGEN, Nijmegen 1799
C. ZILLISEN, BESCHRIJVING VAN DEN WATERSNOOD VAN 'T JAAR 1799 IN VERSCHILLENDE GEDEELTEN VAN ONS VADERLAND DOOR IJSVERSTOPPINGEN VEROORZAAKT, Amsterdam 1800

Éen Echte Heese dag: 21 november

De Vereniging wil graag vaker mensen uit de buurt bijeenbrengen rond thema's die te maken hebben met het verleden van onze wijk. Het is belangrijk om de gezamenlijke geschiedenis te documenteren en levendig te houden. Daarom probeert de Vereniging regelmatig onder de noemer Een Echte Heese bijeenkomst de geschiedenis te herbeleven.

Thema deze keer, ook vanwege 60 jaar Market Garden, is Hees in de oorlog. We willen een beeld schetsen van Hees tussen oorlog en bevrijding: het dagelijks leven, ervaringen van bewoners, film en foto's. Het precieze programma wordt nog bekend gemaakt. *Let op de posters en flyers.*

Het gaat gebeuren op **Zondag 21 november tussen 13.30 en 17.00 in Sancta Maria.**

Toegang voor leden is gratis, niet-leden betalen 2 euro (of kunnen lid worden)

De werkgroep historie van de Vereniging is druk bezig met de voorbereidingen en ontvangt graag tips en materiaal.

Noteer alvast in uw agenda: op Zondag 21 november Een Echte Heese bijeenkomst

Gelderlander debatavond Stadsbrug 13 september

Rob Jaspers, hoofdredacteur van De Gelderlander, leidt als onafhankelijke voorzitter op 13 september een grote debatavond over de stadsbrug. De avond is georganiseerd door de verenigingen Ons Waterkwartier en Oud-Nijmegen en onze Vereniging. Want mocht die nieuwe brug voor het College van B en W al een gelopen race zijn, voor de bewoners van Nijmegen-West is dat nog lang niet het geval. Dat is ook niet zo verbaazend, want daar zijn immers de negatieve effecten op woon- en leefklimaat van de geplande brug het grootst, zo blijkt ook uit het concept-Milieu Effect Rapport dat vlak voor de vakantie werd uitgebracht. Wij krijgen te maken met meer verkeer, meer gevaar, meer uitstoot van schadelijke stoffen en meer lawaai. En we hebben grote kans dat regionale verkeersproblemen in onze achtertuin terecht komen.

Lokale en provinciale politici, Kamer van koophandel, verkeersdeskundige prof. Van der Heijden het Centrummanagement en bewoners zijn uitgenodigd om over alle aspecten van de stadsbrug te discussiëren. Aan de orde komen:

- verkeersaspecten
- effecten op woon- en leefmilieu
- mogelijke alternatieven
- regionale en lokale verkeersstromen

Het is belangrijk om nu onze stem te laten horen, omdat deze herfst in de gemeenteraad knopen moeten worden doorgehakt.

Laat dus uw stem horen tijdens het debat over de stadsbrug op 13 september a.s.

Plaats: Het Gemeenschapshuis, Waterstraat 146a
Tijd: 20.00 uur, begin met koffie en thee
einde ca 22.30 uur

steentjes

Op niet-commerciële wijze aanbieden, vragen of ruilen van spullen of diensten. Een briefje met naam, telefoonnummer en het verzoek inleveren bij de redactie (zie achterpagina)

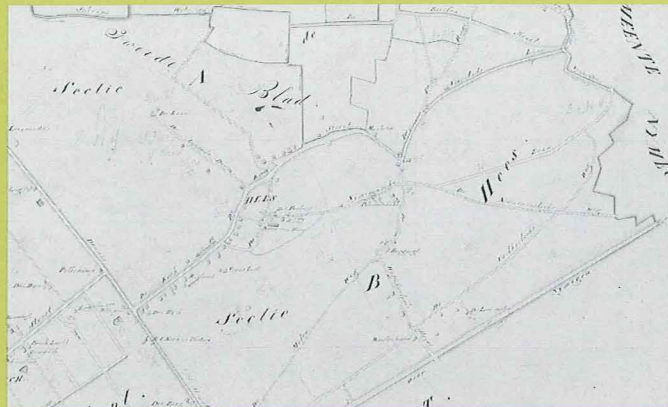
GEVRAAGD

> Motorstalling voor mijn BMW R80/GS. (Kees Meyboom 024-329 48 77)

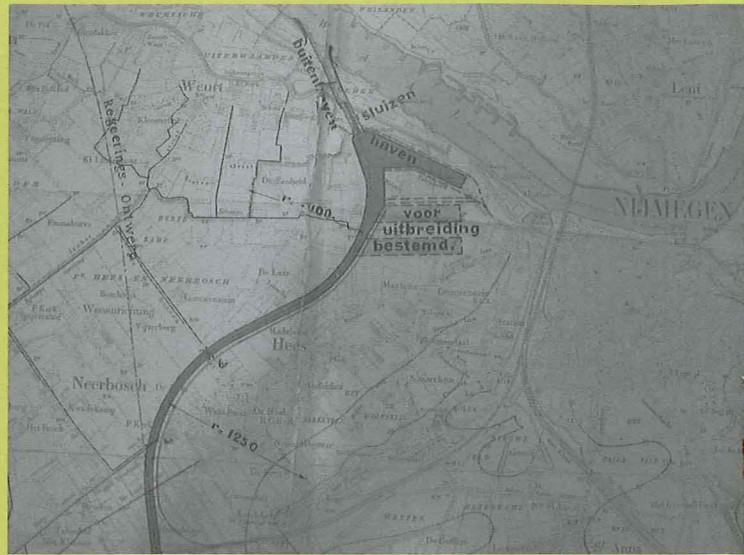
AANGEBODEN

> Gratis af te halen: 2 Auping spiralen, 90 x 200, handverstelbaar (024-377 20 32)

> Zelf uitgraven: Walnootboom (stam 7 cm, doorsnede, hoog: ruim 3 m.)

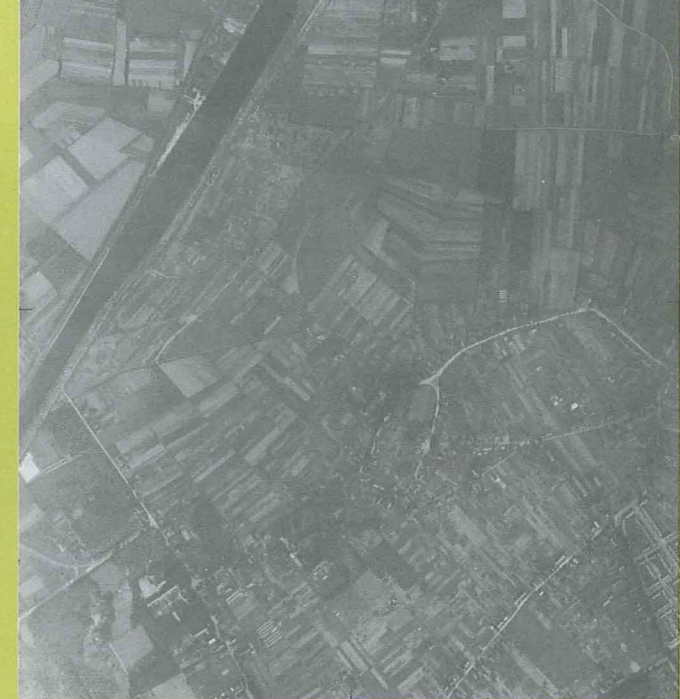
1822

1916

1918

1944

Waterscheiding

De grote gevolgen van de aanleg van het Maas-Waalkanaal voor Hees en zijn bewoners

door Henk Termeer

Tussen het oorspronkelijke idee en de uiteindelijke verwerkelijking daarvan stonden ook bij de aanleg van het Maas-Waalkanaal veel praktische problemen in de weg. Maar terugkijkend is het verbijsterend om te zien hoe snel men die allemaal uit de weg wist te werken. Achttien jaar slechts verliepen er tussen de eerste lancering van het plan voor een kanaal tussen Maas en Waal door een plaatselijke journalist in De Gelderlander in 1909 en de plechtige opening van het nieuwe kanaal door koningin Wilhelmina in 1927. Voor het dorpje Hees betekende die aanleg (van 1920 tot 1927) het begin van een nieuw tijdperk. Men ging over van een eeuwenlange periode van agrarische rust naar een wereld die in allerlei opzichten moderner en onrustiger was.¹

De man die in 1909 het plan voor de aanleg van een kanaal tussen de Maas en de Waal

lanceerde, heette Max van Poll. Hij was een journalist van 28 jaar en schreef in De Gelderlander van 14 januari 1909 een stuk waarin hij na gesprekken met diverse vooraanstaande Nijmegenaren de aanleg van zo'n kanaal bepleitte. Door het aanleggen van een kanaal van nog geen vijftien kilometer lang, zo schreef hij, kon men de twee tot dan toe vrijwel gescheiden binnenvaartsystemen verenigen. Door het systeem van de nogal onberekenbare regenrivier de Maas en die van de veel voorspelbaardere smeltwaterrivier de Waal, te verbinden zou er één groot nationaal binnenvaartsysteem ontstaan, dat ook veel sneller en betrouwbaarder zou zijn. De

onlangs in Limburg ontdekte steenkoolvoorraden konden aldus veel sneller en vooral regelmatig de Rotterdamse haven bereiken en hoefden niet meer een route over het water door Duitsland te volgen.

MAAS- EN WAALKANAAL-VEREENIGING

Ook voor Nijmegen zag Van Poll veel voordelen als men de uitmonding in de Waal tenminste dicht genoeg bij Nijmegen zou aanleggen. De stad zou verbinding krijgen met de nationale waterwegen en daarvan zelfs een knooppunt worden. Dat betekende dat de stad een eigen haven² kon krijgen en dat zou er weer toe leiden dat de ontwikkelingsmogelijkheden voor industrie en nijverheid in Nijmegen en verre omgeving veel gunstiger werden.

Het artikel werd zo goed ontvangen dat het binnen de kortste keren kwam tot de oprichting van een 'Maas- en Waalkanaal-Vereeniging'. Daarin zaten allerlei belanghebbenden van handel, scheepvaart en industrie en ook diverse deskundigen, o.a. van rijkswaterstaat; ze kwamen niet alleen uit Nijmegen en omgeving maar ook uit de rest van het land.³ Deze vanuit Nijmegen opererende vereniging ontplooidde vanaf 1909 veel activiteiten. Ze ontwikkelde plannen, publiceerde brochures, presenteerde zich in de pers en benaderde vooral de gemeentelijke, provinciale en nationale overheden. Al in 1915 was men zover dat ook de regering enthousiast geworden was en Rijkswaterstaat aan het werk had gezet om de kanaalplannen van de vereniging verder uit te werken. Al in 1915 kwam het Waterstaatsvoorstel in de Tweede Kamer aan de orde en in 1916 werd de wet op de aanleg van het Maas-Waalkanaal aangenomen. Sindsdien stond dus vast dat het kanaal er zou komen. Alleen het preciese tracé van het kanaal – in het eerste regeringsvoorstel liep dat nog van Heumen naar Ewijk - en de plek en de omvang van de havens moesten nog worden vastgesteld voordat men met de werkzaamheden kon beginnen. Op aandringen van de vereniging toonde de regering zich bereid om de geplande uitmonding in de Waal tot vlak bij Nijmegen te verleggen.

In deze kritieke jaren tussen 1915 en 1920 heeft een van de twee Heese leden van de commissie, de huisarts dr. J.J. de Blécourt,

een belangrijke rol gespeeld. Hij was de oprichter en gangmaker van de Vereniging Dorpsbelang Hees en zorgde ervoor dat het kanaaltracé, dat in het tweede regeringsvoorstel zó pal langs Hees kwam te lopen dat het Hees van Neerbosch scheidde, alsnog werd aangepast. Het kanaal zou in een wat wijdere, meer naar het westen gelegen bocht om Hees en een deel van Neerbosch gaan heenlopen. Verder was hij ook lid van de adviescommissie die de gemeente Nijmegen in 1916 instelde. Daarin toonde hij zich steeds heel attent als het om de belangen van Hees en Neerbosch ging. Zo zette hij zich met succes in voor de aanleg van een brug in het verlengde van de doorsneden Dennenstraat (Neerbosche Brug). Het echte graaf- en constructiewerk vond plaats van 1920 tot 1927. Daarbij ging het niet alleen om de aanleg van het kanaal (13,4 km lang, 40 meter breed en 4 meter diep), maar ook van twee forse schutsluizen (bij Heumen en bij Weurt), van vijf bruggen (over de sluis bij Heumen, bij Malden, bij Hatert, bij Neerbosch en over de sluis bij Weurt) en hun toegangswegen, van enige laad- en loskaden en van drie grondduikers. Die laatste moesten de grondwaterafvoer in westelijke richting onder het kanaal door overnemen van de nu afgesneden waterlopen en broeken. Al met al was het zeker voor die tijd een megaproject waarbij tientallen aannemers en vele honderden arbeiders uit het hele land betrokken waren. Waarschijnlijk als gevolg van de economische crisis van de jaren dertig werden de geplande havens

1927: Koningin Wilhelmina opent het kanaal (Gemeentearchief Nijmegen)

uiteindelijk pas begin jaren vijftig aangelegd, maar gelukkig voor Hees werden ze niet zo groot en omvangrijk als ze op de tekeningen uit 1916-1918 staan aangeduid.

De hier afgedrukte vier kaarten van Hees en omgeving laten ons in grote lijnen zien wat de doorsnijding voor dit gebied betekend heeft. De eerste is van ruim voor de aanleg (1822) en laat het gebied in zijn aloude toestand zien. De tweede bevat het door Nijmegen aangepaste regeringplan (Heumen-Ewijk) en dateert van net voor de aanleg (1916), net als de derde kaart die de havens laat zien zoals men zich die in nog 1918 voorstelde. De laatste is een geallieerde luchtfoto van 19 september 1944 en laat ons het kanaal zien, maar nog zonder de na de oorlog aangelegde havens.

INGRIJPENDE GEVOLGEN

In de kranten is afgezien van de berichten over de officiële gebeurtenissen (plan, goedkeuring, begin van het werk, opening op 27 oktober 1927) bijna niets terug te vinden over de aanleg van het Maas-Waalkanaal en de effecten daarvan. Heel anders dan tegenwoordig het geval is, toonde de pers geen enkele belangstelling voor de mening van de plaatselijke bevolking over deze ingreep in haar woonomgeving. Maar gezien het uitblijven van reacties had die bevolking kennelijk ook weinig moeite met de aanleg van het kanaal in het nog grotendeels agrarische achterland. In de pers blijft het bij berichten over de onverwacht grote aantallen schepen die door het Maas-Waalkanaal voeren (in mei 1932 al ongeveer 3000 schepen met bijna een miljoen ton bruto laadvermogen), aldus de Nijmeegsche Courant van 11 juni 1932. Toch waren de gevolgen op korte en op langere termijn zeker heel ingrijpend. De vestiging van de grote fabriek van de NV Kunstzijdespinnerij Nyma in 1929 aan de Waalbandijk bijvoorbeeld en de daardoor gestimuleerde aanleg van arbeiderswoningen in het Waterkwartier. Tussen 1934 en 1936 wordt direct aan de uitmonding in de Waal de inmiddels alweer gesloopte Elektrische Centrale Gelderland gebouwd, de eerste kolencentrale voor de opwekking van elektriciteit en de voorganger van de huidige centrale. Beide initiatieven waren het directe gevolg van de aanwezigheid van het kanaal. De aanleg van de Oostkanaalhavens vanaf 1952 leidde binnen enkele decennia tot de vestiging van een uitge-

breid industriegebied met aan- en afvoerwegen. In 1967, precies veertig jaar na de opening van het Maas-Waalkanaal, was de vrije ruimte tussen Nijmegen en Hees praktisch helemaal volgebouwd en was het bestaan van Hees als dorp langzaam maar zeker overgegaan in een bestaan als stadswijk van Nijmegen.

¹ Dit artikel is een samenvatting van de brochure van C.A.P. Ivens, De betekenis van het Maas-Waal-kanaal (Nijmegen 1928) en de daarop grotendeels gebaseerde publicatie ter gelegenheid van het 75-jarige bestaan van het kanaal door H. van Eeuwijk en G.J. Nillesen, Driekwart eeuw Maas-Waalkanaal 1927-2002 (Nijmegen 2002). Verder zijn de archieven van de Maas-Waalkanaal Vereniging en van de Nijmeegse Commissie van advies inzake de belangen van Handel en Industrie in verband met de aanleg van het Maas-Waalkanaal (1917-1923) geraadpleegd; beide berusten in Het Archief, centrum voor stads- en streekhistorie.

² Tot dan toe had de gemeente Nijmegen plannen om een haven te bouwen aan de oostzijde van de stad, aan de Ooijse kant dus; die waren door de Maas-Waalkanaalplannen van de baan.

³ De leden van het bestuur waren in de loop van de jaren: ir. J.K. Kempees (voorzitter, later opgevolgd door F.C.W. Noorduijn uit Den Haag), C.A.P. Ivens (secretaris, Nijmegen), M.J.M. van Poll (lid, Nijmegen, later Helmond), dr. J. de Blécourt (Hees vanaf 1916), C.F. Cramer te Oosterbeek, H. Haentjens te Arnhem, J. Nijst te Nijmegen, H. de van der Schueren te Bemmel, J. Steinweg te Roermond, H. Verstraeten te Beuningen en J. Willemsse te Wijchen.

Poëzie in het water

Wie in Neêrlands geschiedenis leest,
weet dat het water zeer wordt gevreesd.
In zeventienhonderd negentig negen
heeft Hees ook 'last van het water' gekregen.
De dijken braken door.
Wat ging al niet teloor!
Hoog stond het water aan de kerk.
Die bleek bestand: sterk metselwerk.
Maar de rest van Hees leed bittere schâ.
Zo'n watersnood kent geen genâ!
Aan het nageslacht deed men later kond
hoe hoog dat wel het water stond:
Men metselt daartoe aan de kerk een steen.
Dat's al! Want door die ramp verdween
al wat herinnerde aan dat jaar.
Geen huis, geen hof, niets bleef gespaard.
Zo'n zondvloed treft Hees nimmermeer!
Of wel? Of niet? Of toch een keer?

Hein Wernik, 2004

Regenwater in Hees

door Trees van Hal

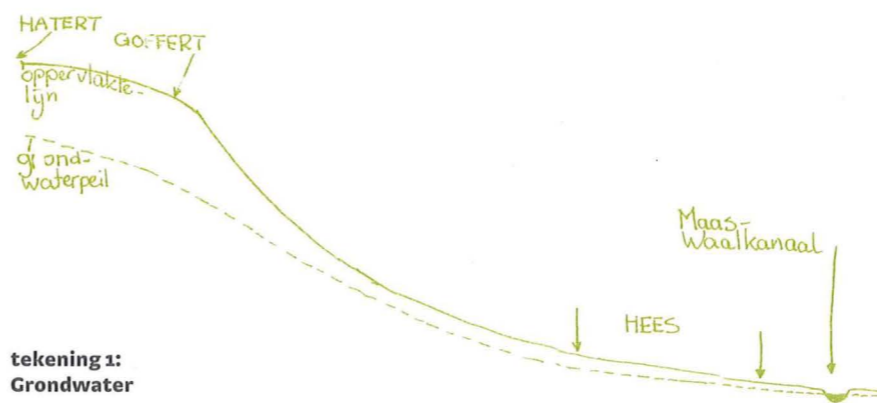
De redactie was nieuwsgierig hoe het zat met de waterafvoer hier in de buurt. En natuurlijk wilden we ook iets meer weten over vage geruchten dat het waterpeil in het Maas-Waalkanaal veel hoger gaat komen te liggen door de dijkverzwaringen en dat wij in Hees daar last van zouden krijgen.

WAAR BLIJFT HET REGENWATER?

Het regent. Dat is de oorsprong van alle water in woonwijken. Voor Nijmegen ten oosten van het Maas-Waalkanaal is vervolgens belangrijk dat dat stuk van Nijmegen wat versimpeld gezegd gebouwd is op een bult zand. De regen zakt in het zand, naar het grondwater. Dat zakken verloopt traag. Omdat er bovendien vaak in de ondergrond schuine kleilagen liggen, is het peil van het grondwater niet horizontaal, zoals je van water mag verwachten, maar loopt het met de hellingen mee naar beneden (zie tekening 1). Boven op de heuvel zit het grondwater meters diep. Beneden aan de helling zit het water ondiep, wat te zien is in de sloten en waterpartijen in de wijken (in Neerbosch-Oost bijvoorbeeld). Hees zit aan de lage kant van de heuvel maar duidelijk nog niet onderaan. Het grondwater in het laagste deel van Hees, Kerkstraat en Bredestraat, zit ongeveer 1 meter onder het oppervlakte in natte tijden, tot 1,90 meter in droge tijden. Elders in Hees zit het dus een beetje tot veel dieper. De eerste sloten (en dus ondiep grondwater) zie je pas aan de lage grens van Hees, zoals langs de Energieweg. Sloten en watergangen dienen om regenwater in laaggelegen gebieden sneller af te voeren.

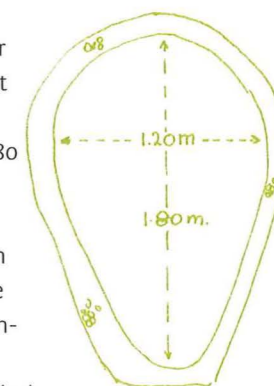
REGENWATER EN HUISHOUDELIJK AFVALWATER

Een deel van het regenwater zakt niet meteen de grond in maar valt op daken, asphalt en andere ondoorlatende oppervlaktes. Vandaar stroomt het regelrecht het riool in, waar het zich mengt met het huishoudelijke afvalwater. Ook dat water stroomt van hoog naar laag de heuvel af. Het water van het hoge deel van Nijmegen (vanaf de Nijmeegse baan) verzamelt zich in een riool onder de Dennenstraat. Het loopt via Kerkstraat, Bredestraat en Rivierstraat naar een gemaal bij de Weurtse weg. Dat gemaal pompt het rioolwater naar de zuivering op het industrieterrein in Weurt.

tekening 1: Grondwater

Het gaat al met al om een flinke plas water die door die hoofdpijpen moet. Het formaat van de buizen is er dan ook naar. In de Kerkstraat ligt bijvoorbeeld een buis van 1,80 meter hoog (zie tekening 2). Die in de Bredestraat is nog hoger. De rioolbuizen lopen overigens puntig toe van onderen om in droge tijden nog voldoende waterhoogte onderin te hebben om vast afval mee te kunnen voeren.

tekening 2: Doorsnede grote rioolbuis

Bij heel heftige regenbuien kan het rioelstelsel niet alle regen verwerken. Daarvoor zijn 2 riooloverstorten gemaakt. Het teveel aan water stroomt daar het riool uit en wordt met vervuiling en al (die dan natuurlijk wel fiks verdund is) rechtstreeks op het oppervlaktewater geloosd. In de Dr. de Blecourtstraat zit een overstort die rechtstreeks loost op de polder-sloot achter de Anac-garage. En in de Laarserdam zit een overstort die loost op de sloot aan de Ambachtsweg.

HET BELEID ROND REGENWATER EN AFVALWATER

Gemeente en Waterschap hebben beide een taak in het beheer van regen- en afvalwater. Het Waterschap beheert het oppervlaktewater waar het regenwater naar toe stroomt (sloten en watergangen in de wijken in het lagere deel van Nijmegen) en de riooloverstorten op uitkomen. De gemeente is verantwoordelijk voor de afvoer van regen- en afvalwater in de stad. Tot voor zeer kort was de gemeente geheel verantwoordelijk voor water in de stad. De taakverdeling zoals hiervoor is aangegeven, zal over een paar jaar geheel gerealiseerd zijn; op dit moment is er op allerlei fronten nog een overgangssituatie. Duidelijk is dat beide overheidsorganisaties intensief moeten samenwerken omdat hun werkterrein letterlijk in elkaar overvloeit.

Sinds de hoge waterstanden midden '90-er jaren is men in Nederland anders gaan denken over water afvoeren. Het meest bekend daarvan is de problematiek van afvoer van rivierwater. Dijkverzwaringen hebben langs alle rivieren plaatsgevonden om de toename van waterafvoer die men verwacht op te kunnen vangen en te voorkomen dat dijken dreigen door te breken. Heftige discussies zijn nog steeds gaande over de vraag of nood-overloopgebieden nodig zijn om in dreigende crisissituatie een deel van het

aanstormende rivierwater te kunnen bergen. Maar de hoogwaterproblemen van die jaren hadden ook te maken met een toename van de hoeveelheid regen die er in korte tijd valt. Die regen was niet meer af te voeren via riolen, sloten, gemalen die er voor gemaakt waren. Beroemd zijn de beelden van de paprika's in het Westland die in het water dreven en het halve Drentse plateland dat in een moeras was veranderd. Al dat water bezorgde de toch al overvolle rivieren bovendien nog meer extra afvoerproblemen. Sindsdien heeft men zich gerealiseerd dat er aandacht moet komen voor het beter vasthouden van regenwater daar waar het valt. Niet meer meteen het riool in of zo snel mogelijk de akkers af en de sloot in. Om gezamenlijk droge voeten te houden zijn veel inspanningen nodig om de pieken in de waterafvoer tijdens heftige regenperiodes af te zwakken. In de stad is daarvoor een aantal mogelijkheden, zoals:

- in een hoog, droog zandgebied als heel Hees en een groot deel van Nijmegen is, kun je regenwater van daken, kleine verhardingen en dergelijke via eenvoudige opvangputten rechtstreeks in de bodem laten infiltreren (wij hebben bijvoorbeeld thuis bij een verbouwing een groot gat gevuld met afvalpuin en daar de regenpijp van het dak in uit laten komen; gewoon grond erover en klaar). Zie ook het volgende stukje over subsidiemogelijkheden die de gemeente daarvoor heeft;

- voor grote dakpartijen in hoge droge zandgebieden kun je het water ook naar 'wadi's' (een soort vijvers die in droge periodes bijna leegstaan) leiden, dan kan het daar geleidelijk in de grond zakken. Dit is iets nieuws wat je in steeds meer gemeentes ziet. Gemeentes voeren dat dan vaak samen met een woningbouwvereniging uit. Er zijn wadi's opgenomen in de plannen voor Park West bij de Rivierstraat ;

- doorlatender wegverharding. Dat is ook vrij nieuw en daarnaast duur, dus dat past de gemeente pas toe als een weg toch al aan een opknapbeurt toe is. Bij de Voorstadslaan is dat gedaan. Onder de nieuwe weg zit een dik pakket grof, goed doorlatend materiaal. Het water loopt vanaf het asfalt van de straat naar de parkeerstroken. Vandaar kan het water de grond in zakken door het pakket grove materiaal heen;

- regenwater en afvalwater gescheiden afvoeren. Dat vraagt om 2 rioolsystemen en dat is in bestaande wijken erg duur om aan te leggen. Maar in nieuwe situaties is dat goed te doen en in nieuwe bestemmingsplannen wordt dat dan ook aangegeven in de waterparagrafen. In Hees is dit nergens toegepast; het industrieterrein heeft wel 2 aparte rioolsystemen. Deze scheiding van afvoer is overigens vooral ook belangrijk om te voorkomen dat bij piekbelasting riooloverstorten nodig zijn. Deze overstorten geven een zeer ongewenste vervuiling van het oppervlaktewater.

Gemeente, Waterschap en Rijkswaterstaat hebben samen een convenant afgesloten waarin de gemeente aangeeft dat ze op termijn 26% van haar verhard oppervlakte zal loskoppelen van de afvalwater-riolering.

SUBSIDIES VOOR AFKOPPELEN VAN REGENWATER

Hiervoor is al duidelijk geworden dat eigenaren van huizen en andere gebouwen zelf ook iets kunnen doen aan het afkoppelen van regenwater. Daarmee kunnen we meewerken aan het voorko-

men van onnodige belasting van riolering, waterzuivering en afvoerrivieren (Waal) met regenwater en zorgen we mede voor een natuurlijke aanvulling van het grondwater.

Voor meer informatie, een folder, een aanvraagformulier of advies kunt u terecht bij de Stadswinkel van de gemeente aan de Mariënborg. De voorzieningen zijn vaak eenvoudig aan te leggen (te beginnen bij een gootje vanaf de muur de tuin in), de subsidie kan € 4,55 bedragen per m² afgekoppeld dakoppervlak, plat gerekend. Afkoppelen is overal in Hees heel goed mogelijk zonder enige hinder van teveel water in tuin of bij huis.

DE INVLOED VAN HET MAAS-WAALKANAAL NU EN IN DE TOEKOMST

Het peil van het Maas- Waalkanaal gaat in principe op en neer met het peil van de Maas; alleen bij zeer hoog Maaswater houden de sluizen bij Heumen Maaswater tegen. Dat op en neer gaan van het Maaspeil bepaalt voor een groot deel het schommelen van de grondwaterstand in het laagste deel van Hees. Als de Maas heel hoog staat, krijgen sommige kelders daar natte voeten, zoals in 1995 bijvoorbeeld. Interessant is het dus om eens te kijken wat voor plannen men heeft met de Maas en met het kanaal en wat dat voor Hees betekent.

Rijkswaterstaat gaat er van uit dat na de dijkverzwaring een waterpeil als dat van 1995 nog kan voorkomen maar veiliger op te vangen is. Aan de mogelijk hoogste waterstand verandert dus niets, iedereen weet welke kelders dan gevaar lopen en hoeveel. Aan de lage Maaswaterstanden wil Rijkswaterstaat wel iets veranderen. Het is namelijk de bedoeling om de Maas voor zwaardere schepen (vooral duwvaart) beter geschikt te maken. Daarvoor wordt het laagwaterbed van de Maas aangepast zodat het water er 40 cm. hoger komt te staan. Gevolg is dat ook de laagwaterstand van het Maas-Waalkanaal 40 cm. hoger komt te liggen. Dat betekent dat in droge tijden de grondwaterstand 40 cm. hoger komt te zitten in de buurt van het kanaal, zo'n 1,50 meter onder de grond in de Kerkstraat. Dat is altijd nog een halve meter lager dan het peil in natte tijden, dus daar heeft niemand last van. Mogelijk hebben struiken en bomen er zelfs een beetje voordeel van dat het water makkelijker bereikbaar blijft voor ze?

Overigens zullen velen van jullie gehoord hebben dat de sluizen van Weurt nogal ingrijpend aangepast gaan worden en dat de sluis met aan- en afvoerwegen veel hoger komt te liggen. Dat komt niet zozeer door de verhoging van de laagwaterstand. Men wil vooral bereiken dat de weg niet iedere keer hoeft te worden afgesloten wanneer er schepen door de sluis moeten.

Nog meer water?

Tot zover het regen- en grondwater in het Hees van nu. We hadden ook nog iets willen weten over het grondwater in vroeger tijden. In de eerste helft van de vorige eeuw lagen er nog sloten langs Kerk- en Bredestraat en waren er vijvers die vol water stonden... Heeft u ook nog dingen gemist misschien? Bijvoorbeeld over de watervoorziening van groente en bloemen van de Heese tuinders, het zwembad of anders?

Heeft u verhalen, foto's of plaatjes: stuur het naar de redactie!

De Sleutel (De Groene Boerderij)

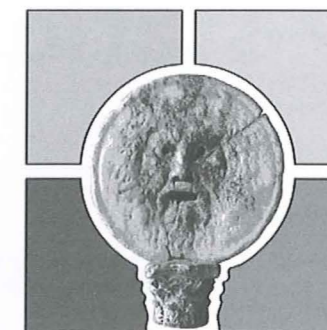

2e Oude Heselaan 271

Open: di. t/m za.
14.00-18.00 uur

Specialiteiten:

- kaarsencollectie
- glas- en kristalwerk
- houten speelgoed
- porcelein/aardewerk
- exclusief houtsnijwerk
- cadeau-artikelen

Schola

Praktijk voor supervisie e.a.
begeleidingsvormen

C.J.W. van der Donk

Kometenstraat 30
6543 XJ Nijmegen
tel. 024-378 26 02
mobiel 06-280 29 197
e-mail info@schola.nu
www.schola.nu

ORTHOPEDAGOGISCH ADVIESBUREAU

DRS. GERJO PIETERS-MESTROM

ORTHOPEDAGOGE/GZ-PSYCHOLOOG

KORTE BREDESTRAAAT 59

6543 ZP NIJMEGEN

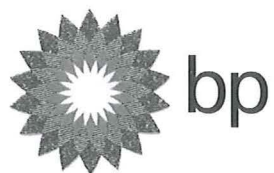
TEL: 024-3782314

- **DIAGNOSTISCH ONDERZOEK EN BEGELEIDING VAN LEER-OF STUDIEPROBLEMEN EN DAARMEE MOGELIJK SAMENHANGENDE SOCIAAL-EMOTIONELE PROBLEMEN.**
- **KORTDURENDE THERAPIE.**
- **OPVOEDINGSONDERSTEUNING.**
- **SCHOOLKEUZE-ADVIES.**
- **HUISWERK-OF STUDIEBEGELEIDING.**

BP-station van Wijk

op de Molenweg

Het tankstation bij u in de buurt!

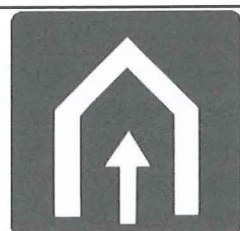
Kom eens langs en spaar razendsnel voor artikelen bij Kijkshop en Free Record shop.
In onze ruime shop vindt u o.a. tabak, frisdranken, weekbladen, telefoonkaarten, bloemen, zoetwaren, kopieerapparaat, auto-artikelen en ijs.

Bike Totaal

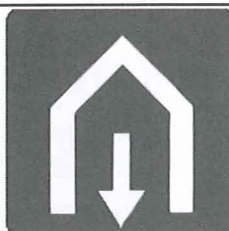
j.thoonen

DENNENSTRAAT 69
6543 JP NIJMEGEN
TEL: 024-3770006
FAX: 024-3733358

FIETS & FITNESS

Van Diggelen Makelaardij

Rick van Diggelen
makelaar / taxateur o.g.

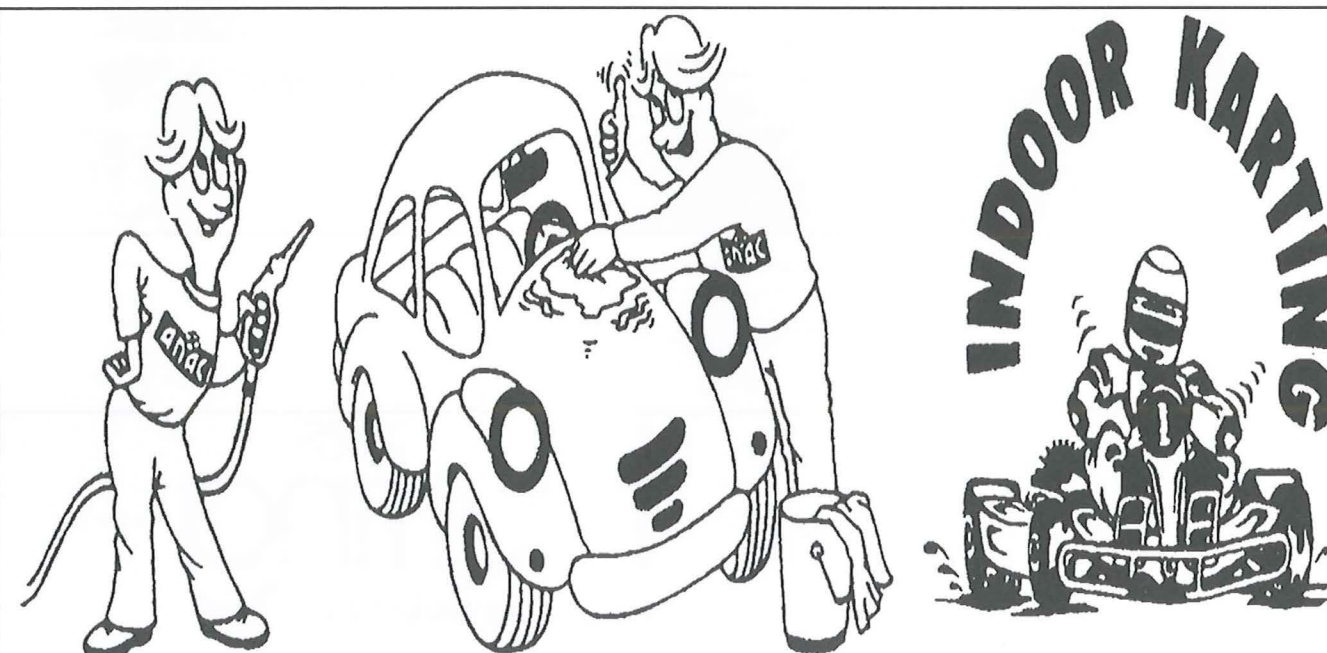
Voorstadslaan 355
6542 TE Nijmegen

makelaar@vandiggelen.info

tel. 024-373 17 75
fax 024-373 61 16
mobiel 06-53 93 42 45

Taxaties - Aankoop - Verkoop - Hypotheken

TANK, WAS EN KART MET PLEZIER

**De Stenen Bank is een uitgave van de Vereniging Dorpsbelang Hees.
Deze vereniging streeft naar het behoud van het landelijke karakter van het voormalige kerkdorp Hees.**

Het bestuur van de Vereniging Dorpsbelang Hees

Johan van der Mee (voorzitter ad interim), tel. 377 42 62
Annemarie Verberne (secretaris), tel. 378 60 68
Toon Zondag (penningmeester), tel. 378 28 76
Maria van de Mortel, tel. 323 68 08
René van der Heijden, tel. 3733401
Jan Brauer, tel. 378 56 82

Secretariaat van de vereniging

Ananasstraat 19
6543 ZH Nijmegen
tel. 378 60 68
e-mail: Dorpsbelang.hees@comps.demon.nl
www.dorpsbelanghees.nl

Redactieadres van de Stenen Bank

Kerkstraat 60
6543 KL Nijmegen
tel. 373 10 63
e-mail: Dorpsbelang.hees@comps.demon.nl

Redactieleden

Trees van Hal, Henk Termeer, Arno Schlösser, Jan Brauer
vormgeving: Hendriek Mulder

Lid worden?

U kunt lid worden door contact op te nemen met het secretariaat van de vereniging. Het lidmaatschap kost 7 euro per jaar. Dit bedrag dient u over te maken op gironummer 349955 t.n.v.

'Ver. Dorpsbelang Hees'.

Indien u elektronisch betaalt, verzoeken wij u om uw adres met post-code te vermelden

Dankzij het grote ledental heeft de vereniging de afgelopen jaren al veel kunnen bereiken.

Werkgroepen/dossiers en contactpersonen

WERKGROEP PARK WEST: Ella Scholten, tel. 373 48 00

WERKGROEP HISTORIE: Loek Janssen, tel. 373 48 00

WERKGROEP RUIMTELIJKE ORDENING: Johan van der Mee, tel. 3777 42 62

WERKGROEP MILIEU: René van der Heijden tel. 373 34 01

WERKGROEP KOERS WEST: Marcel Schmidt, tel. 378 05 02

MILIEUKLACHTENLIJN: 026-359 99 99

BEL- EN HERSTELLIJN: 024-329 23 29

Let op!

Kopij inleveren voor 21 november 2004 op het redactieadres.

Mike Rijken, lidnr 495
Korte Bredestraat 54
6543 ZS Nijmegen

bloemisterij
bloembinderij

Hutting
Bloemisten sinds 1930

Kerkstraat 187 - 6543 KJ Nijmegen - tel. 024-377 03 36